

De Wet MOT: het moet, maar is het zinvol?

De overheid moet de meldplicht inzake ongebruikelijke transacties beperken tot 'verdachte' transacties, vindt Marcel Pheijffer. Dat zou de effectiviteit ten goede komen, zeker als tegelijkertijd researchcapaciteit wordt vrijgemaakt om er echt iets mee te doen.

MARCEL PHEIJFFER*

De media staan nog steeds vol met berichtgeving die het accountantsberoep raakt. Soms voel ik de neiging daarop te reageren. Zo roept een recent persbericht van het Koninklijk NIVRA, waarin wordt gesteld dat zij geen aanleiding ziet om tuchtprocedures aan te spannen tegen accountants die in de bouwfraude hebben gefigureerd, bij mij de nodige vragen op. Op basis van onderzoek in openbare bronnen wordt geconcludeerd dat de betrokken accountants de regels niet hebben overtreden.

De Parlementaire Enquêtecommissie Bouwnijverheid trok - op basis van gedeeltelijk andere bronnen - een andere conclusie. Gezien mijn betrokkenheid bij deze enquête lijkt het mij beter het onderwerp hier maar te laten rusten en het te laten bij de - retorische - vraag of een onderzoek in openbare bronnen wel voldoende is om voornoemde mededeling van het NIVRA van een deugdelijke grondslag te voorzien. Ook het onderzoek van MARC over de werking van de Verordening op de Fraudemelding - en het artikel daarover in 'de Accountant' van september 2003 - rechtvaardigt een reactie, maar dit leent zich meer voor een artikel dan een opiniestuk. Hetzelfde geldt voor de discussie over corporate governance en de code-Tabaksblat. Een onderwerp waarover ik wel iets wil opmerken betreft de Wet Melding Ongebruikelijke Transacties (Wet MOT), die is ingevoerd in het kader van de witwasbestrijding. Mij treft de gedrevenheid waarmee de - met name kleinere - accountantskantoren invulling geven aan de verantwoordelijkheden die daar voor het accountantsberoep uit voortvloeien. De gedrevenheid die ik bespeur is er één van: wij willen het goed doen. Wij willen als accountantsberoep tonen dat wij de aan ons opgelegde wettelijke taak goed zullen uitvoeren. De meeste kantoren hebben dan

ook maatregelen genomen inzake instructie van het personeel, het aanvullen van de kwaliteitshandboeken en controleprotocollen, het aanpassen van de algemene voorwaarden en de opdrachtvoorwaarden en het aanwijzen van een soort 'compliance-officer' die het interne meldsysteem voor zijn rekening neemt. Dergelijke maatregelen sluiten goed aan bij de verplichtingen die voortvloeien uit EG-richtlijn 2001/97, die lidstaten verplicht een meldplicht voor accountants in te voeren.

De administratieve lasten kunnen drastisch worden vermindert.

De gedrevenheid van accountants staat helaas in schril contrast met de duidelijkheid en zinvolheid van de regelgeving waar het hier om gaat. De Wet MOT en de daaruit voortvloeiende regels roepen veel vragen en onduidelijkheden op. Mijns inziens kan niet worden gesproken van kwalitatief goede wet- en regelgeving. Ik laat dit onderwerp hier maar rusten. Waar ik echter wel op wil ingaan is de zin, of beter: de zinloosheid, van de huidige meldplicht. In Nederland kennen we een meldplicht voor ongebruikelijke transacties. De internationale norm en de daaruit voortkomende minimumverplichting betreft echter een meldplicht voor verdachte transacties. In Nederland is de meldplicht dus verdergaand en daarmee erg laagdrempelig. Dat is echter nauwelijks effectief. In het jaar 2002 meldden de meldplichtigen in totaal ruim 137.000 ongebruikelijke transacties. Daarvan zijn er ruim 24.000 te kwalificeren als 'verdacht'. Deze laatste groep kan in een eventueel in te stellen politieel onderzoek van waarde zijn. Vorenstaande

betekent echter ook dat er ongeveer 113.000 meldingen zijn gedaan die hooguit enige preventieve waarde hebben. Weegt dat op tegen de administratieve lasten die ermee zijn gemoeid? Mijns inziens niet. Nu de overheid het nodige van de meldplichtigen vraagt, wordt het tijd om enig realisme te betrachten en 'terug te schakelen' naar een meldplicht voor louter verdachte transacties. Dat wil zeggen dat er meer feiten en omstandigheden (beter: bewijzen) voorhanden moeten zijn alvorens wordt gemeld. Dit betekent dan ook dat de accountant die een melding doet daar een deugdelijke grondslag voor kan verkrijgen. Zulks is naar mijn mening - dit in tegenstelling tot de positie die het NIVRA in de aan haar leden gezonden richtsnoeren heeft ingenomen - nu bij de meldplicht voor ongebruikelijke transacties niet (wettelijk) verplicht.

Een tweede bijstelling die de overheid zou moeten doen is zowel in kwalitatieve en kwantitatieve zin voldoende capaciteit vrijmaken om daadwerkelijk iets zinvol te doen met de ontvangen meldingen. Thans lijkt de beschikbare researchcapaciteit meer te worden vrijgemaakt voor de administratieve verwerking ervan en voor het vullen van de daarbijbehorende databestanden, dan voor adequaat researchonderzoek zelf.

Het is goed - ook ten aanzien van het accountantsberoep - dat er een meldplicht bestaat inzake transacties die verband kunnen houden met witwassen. Bij een meldplicht zoals door mij wordt voorgestaan kunnen de administratieve lasten - voor meldplichtigen en overheid - echter drastisch verminderen. Voorts dient de overheid het belang van de meldplicht zelf ook zichtbaarder te onderschrijven door de juiste capaciteit vrij te maken. Dat mag van haar worden verwacht nu meldplichtigen zoals accountants er wel blijk van geven de meldplicht serieus te nemen.

Noot

* Marcel Pheijffer is directeur van de Stichting NIVRA-Nyenrode en hoogleraar Forensische Accountancy aan Universiteit Nyenrode en Universiteit Leiden.

IT-governance verdient meer nadruk

Hoewel de commissie volop oog heeft voor het belang van interne beheersingssystemen, wordt rapportage over IT-risico's slecht zijdelings genoemd. Een omissie, vindt NOREA-voorzitter Adri de Bruijn.

ADRI DE BRUIJN*

De commissie Tabaksblat kent in de conceptcode corporate governance een groot belang toe aan de verantwoordelijkheid van het ondernemingsbestuur voor interne risicobeheersings- en controlesystemen. Naar analogie van de Sarbanes-Oxley Act verlangt de conceptcode van ondernemingen dat men in alle opzichten 'in control' is en hierover jaarlijks rapporteert. Het toezicht op en de rapportage over (IT-)risico's in de Code is te vrijblijvend geformuleerd als 'één van de onderwerpen waaraan door de externe accountant kan worden gedacht'. Dit miskent de positie van 'IT-governance' - beheersing, rapportage en toezicht op de informatietechnologie - als een cruciale randvoorwaarde voor de continuïteit van ondernemingen. Wij vinden dat in de code een paragraaf of aanbeveling ontbreekt die de IT-verantwoordelijkheid van de onderneming en

het toezicht daarop onderstreept. Naast een financiële expert zou in de raad van commissarissen ook een lid zitting moeten hebben dat als specifiek aandachtsgebied IT in zijn portefeuille heeft en beschikt over de noodzakelijke expertise om deze rol naar behoren te vervullen, een 'IT-commissaris'.

De toegenomen afhankelijkheid van de informatietechnologie en de noodzaak van adequate informatiebeveiliging vragen om maatregelen die zich niet laten formuleren als vrijblijvende aanbevelingen.

Desastreuze gevolgen van een brand in een rekencentrum, uitval van de stroomvoorziening, onjuiste managementinformatie en/of falende projectimplementaties zijn recente voorbeelden die dit onderstrepen. Duidelijkheid en transparantie vergen een éénduidig en onafhankelijk oordeel over de kwaliteit van de informatietechnologie. Duidelijke criteria en normenkaders kunnen hieraan bijdragen. Voor dit doel zijn er gangbare (internationale) 'frameworks' en 'best practices' beschikbaar.

Naast een financiële expert zou in de raad van commissarissen ook een lid zitting moeten hebben als specifiek aandachtsgebied.

De audit van vandaag is doorgaans een hoogwaardige, gecompliceerde en (dus) veelal multidisciplinaire aangelegenheid van financial, operational en IT-auditors. Vanuit dat perspectief verdient de aanduiding auditor wat ons betreft dan ook de voorkeur boven de term accountant, zoals ook internationaal gangbaar is. Waar mogelijk zou die aanduiding ook in de code kunnen worden gehanteerd. NOREA is, met het Koninklijk NIVRA en het Instituut van Internal Auditors, van mening dat de positie van de interne auditor versterkt moet en kan worden, omdat deze in de praktijk van veel ondernemingen een cruciale rol speelt bij de beoordeling van de interne risicobeheersing. Wanneer op grond van de code in het samenspel van ondernemingsbestuur, interne en externe auditor en audit-commissie ook serieuze aandacht bestaat voor IT-risico's, dan kan ieder vanuit z'n eigen verantwoordelijkheid bijdragen aan een optimale IT-governance als onlosmakelijk onderdeel van corporate governance.

Noot

* Adri de Bruijn is voorzitter van de NOREA, partner van PricewaterhouseCoopers en daar als IT-auditor betrokken bij PwC Global Risk Management Solutions (GRMS).

Beter luisteren!

Willen accountants hun rol als controleur voor de samenleving behouden, dan moeten ze beter naar die samenleving luisteren, vindt Mark Noordhoff. Bijvoorbeeld als het gaat om fraude.

MARK NOORDHOFF*

In het kader van het afstuderen aan de accountantsopleiding van NIVRA-Nyenrode heb ik een onderzoek uitgevoerd naar de huidige opvattingen van de samenleving over accountants (zie pagina 26 van dit nummer). Hoewel men nog steeds vrij positief is over het functioneren van de Nederlandse accountant, is wel sprake van een duidelijke 'afkalving' van het imago. Daarnaast blijkt dat op het gebied van

fraude nog steeds een grote verwachtingskloof bestaat. Dit is interessante informatie, gegeven het feit dat op dit moment een wetsvoorstel in de maak is om de accountantswetgeving aan te passen. Het accountantsberoep en de wetgever dienen te beseffen dat niet de (bestaande) wet- en regelgeving bepaalt wat men van een accountant mag verwachten, maar dat de (veranderende) behoeften van de

samenleving richtinggevend zijn. Te vaak nog huldigt de beroepsgroep het standpunt dat de verwachtingen van de samenleving niet reëel zijn. Onvoldoende dringt het besef door dat de richtlijnen op bepaalde punten misschien te kort zouden kunnen schieten en derhalve aanpassing behoeven. Zo kun je je afvragen of de verwachtingen van het maatschappelijk verkeer met betrekking tot fraude nu te hoog zijn, of dat de beroepsvoorschriften niet goed zijn. Het feit dat de respondenten zo duidelijk aangeven veel van de accountant te verwachten op het gebied van fraude doet mij neigen naar dit laatste. Als het maatschappelijk verkeer zo veel verwacht van accountants op het gebied van fraude, waarom blijft de accountant dan vinden dat dat onredelijk is? ►

Veel beter is het te onderzoeken of accountants meer verantwoordelijkheid kunnen nemen en tot welke aanvullende werkzaamheden dit moet leiden. Accountants wuiven dit onderwerp vaak weg omdat zij claimen geen opsporings-ambtenaren te zijn. Dit is waar. Echter, dit betekent niet dat er geen maatregelen mogelijk zijn die de verwachtingskloof kunnen verkleinen. De samenleving verwacht namelijk niet dat de accountant alle fraudes ontdekt, maar kan zich niet voorstellen dat de wel ontdekte fraudes 'niet materieel' zijn en dat

de accountant er daarom niets mee doet. Een maatregel die veel duidelijkheid zal scheppen richting de samenleving is de verplichting om de evaluatiematerialiteit (dus niet de planningsmaterialiteit) op nul te stellen. Dit houdt in dat de accountant alle

Te vaak huldigt de beroepsgroep het standpunt dat de verwachtingen van de samenleving niet reël zijn.

fouten (en fraude's) die hij vindt, ook echt moet laten corrigeren. Daarnaast is het voor een goede werking van de meldingsplicht van groot belang dat accountants worden gevrijwaard voor de juridische gevolgen van melding (civielrechtelijke exonatie). Welke maatregelen ook worden voorgesteld in het kader van de nieuwe accountantswetgeving, het is van groot belang dat vóór de invoering wordt getoetst of het maatschappelijk verkeer deze maatregelen van belang acht. Uit mijn onderzoek is bijvoorbeeld ook gebleken dat

De door accountants zelf ingestelde beroepsregels raken niet de kern van de vertrouwenscrisis: de doorgeschoten commercialisering. Accountants moeten terugkeren naar het eigenlijke vak.

De ene stelling is de andere niet. De aan het opiniestuk van Marcel Karman en Aad van Klaren ('de Accountant', juli/augustus 2003) ontleende webstelling was een fundamentele. En hun hartenkreet staat niet op zichzelf, zo blijkt. Op het moment van sluiten van deze rubriek hadden 137 mensen hun stem uitgebracht. Die uitslag stemt tot nadenken. Nooit eerder vertoonde een uitslag zo'n eenduidig beeld: een overweldigende meerderheid van 91 procent van alle stemmers is het eens met de stelling. 'Deze uitslag is veelzeggend', merkt iemand op. 'En dat is op zich al zeer ernstig.' Daar valt moeilijk iets aan te relativiseren. Het gaat bij de webstelling weliswaar niet om een statistisch representatief onderzoek, maar voor relativisering van de uitslag is het contrast met de gebruikelijke (gelijkmatiger) stemverhoudingen eenvoudig te groot. Daar komt bij dat ook het aantal toelichtingen dit keer het gebruikelijke verre overtreft. En helemaal opvallend is dat onder de RA's (ongeveer de helft van het totale aantal stemmen) de bijval voor de stelling met 97 procent nog forser is dan onder de studenten (tachtig procent) en 'overigen' (89 procent). Degenen die zelf in de praktijk werken lijken dus nog kritischer dan relatieve buitenstaanders.

"Accountants zijn te veel ondernemer, met alle bijbehorende commerciële belangen, en te weinig belangenbehartiger van het maatschappelijk verkeer", schrijft iemand. "Door de enorme prestatie-eisen die de grote kantoren hun accountantpartners opleggen, zijn laatstgenoemden vaak bereid ver te gaan in het dienen van hun cliënt teneinde deze te behouden of additionele opdrachten te verwerven."

Een ander onderschrijft volmondig het idee dat accountants terug moeten naar hun eigenlijke vak. "We doen net of de adviserende functies erom heen van een hogere professionaliteit getuigen.

Dat is niet waar, het eigenlijke accountantsberoep biedt voldoende uitdagingen en een goede boterham."

Weer een ander: "Hoewel de regels mijns inziens wel bijdragen aan

het herwinnen van het vertrouwen, raken ze inderdaad niet de kern van de vertrouwenscrisis. De accountant dient geen 'commercieel beest' te zijn maar een persoonlijkheid met een rechte rug!"

"Een zinnige stelling", oordeelt een collega. "Alleen, hoe gaan we de commercialisering tegen?" Hij of zij geeft er, gezien de 'we'-vorm schijnbaar puttend uit ervaring, ook een definitie van commercialisering bij: "Slecht werk afleveren omdat we binnen budget moeten blijven, weinig budget omdat de overhead te duur is, we lease-auto's willen en partners tonnen moeten verdienen en veel te veel zinloze checklisten moeten invullen omdat we zo graag slaafs achter Angelsaksische landen aanlopen."

De stelling raakt de kern precies, meent weer een andere stemmer. "Verregaande commercialisering van het beroep kan niet samengaan met het accountantsberoep waarin 'eer van de stand', onafhankelijkheid en 'vertrouwenspersoon van het maatschappelijk verkeer' fundamentelementen zouden moeten zijn. Kortom: door verregaande commercialisering conflicteert efficiency met effectiviteit."

men sterk verdeeld is over het belang van roulatie van accountants, terwijl de wetgever en de beroepsgroepen dit nu juist als een belangrijke maatregel beschouwen. Limperg schreef in 1904: *'Volmondig erken ik, dat het accountantstoezicht geen volkomen waarborg geeft. Een accountant is óók een mensch en heeft met zijn medeschepelen de feilbaarheid gemeen. Bovendien, men heeft accountants en accountants, zoo goed als men doctoren en doctoren, advocaten en advocaten heeft. Edoch, men klaagt erover, dat de politie niet in staat is diefstallen te voorkomen, noch in vele gevallen er in slaagt*

den misdadiger op te sporen; maar heeft iemand daarom haar afschaffing bepleit?' Het zijn wijze woorden die nog altijd opgeld doen. Er zal altijd behoefte zijn aan onafhankelijke financiële controleurs. Toch is het ongepast om het te laten bij deze geruststellende woorden. Het imago van het accountantsberoep is aan erosie onderhevig en op het gebied van fraude bestaat een grote verwachtingskloof. Wil de accountant zijn rol van 'controleur ten behoeve van het maatschappelijk verkeer' blijven vervullen, dan is het noodzakelijk beter naar de samenleving te luisteren.

Noot

Mark Noordhoff is werkzaam bij Ernst & Young Accountants te Leeuwarden. Het artikel is geschreven op persoonlijke titel.

Reacties en bijdragen

De rubriek *Opinie* is een podium voor discussie. Wilt u reageren op een artikel in 'de Accountant' of zelf een kwestie aan de orde stellen die van belang is voor het beroep? E-mail naar: deaccountant@NIVRA.nl. Maximumlengte achthonderd woorden.